

Sellest, mida ei olnud

Nagu te juba tõenäoliselt aimasite, austatud lugeja, räägime siinkohal jällegi võimsast saksa lennuväest, hävitavast „esimesest relvitukstegevast löögist“ ja muudest imedest.

II osas püüdsime me asjatult leida tõestusi hirmsatele juttudele sellest, kuidas „ootamatu löögi korral lasti nõukogude tankistid enne maha, kui nad jõudsid oma tankideni joosta, aga tankid pandi põlema või hõivati ilma meeskonnata...“ Midagi taolist Läänerindel ei esinenud.

Kuid võib-olla pidas V.Suvorov silmas lahingutegevuse algust Lääne-Ukrainas? Võib-olla Edelarinde vööndis „ei saanud nõukogude luurelennukid õhku tõusta... Meie kükloobil löödi silm peast välja. Meie kükloop on pime. Ta vehib terasrusikatega ja röögib jõuetus raevus...“?

Kes see siis lõi kükloobil silma välja? Ja millega? Luftwaffe 5.lennuväekorpuse, mis tegutses koos armeegrupiga „Süd“ Ukrainas, koosseisus oli 7 pommitus- ja 5 hävituslennuväegruppi. Kokku (arvestades ka ajutiselt rikkis olevaid lennukeid) oli nende koosseisus 22. juuni 1941.a hommikul **266 „horisontaalset“ pommitajat** (163 Ju-88 ja 103 He-111) ning **174 hävitajat** „Messerschmitt Me-109“

Edelarinde kohal ei olnud **mitte ühtegi** pikeerivat pommitajat Ju-87 (seda kõikide kinotegijate poolt nii palavalt armastatud välksõja sümbolit) ega hävitus-pommituslennukit Me-110. Sellest järeldub muude asjade seas, et Luftwaffe 5.lennuväekorpuse võimalused liikuvate väikeste objektide (milleks olid tankid ja soomusmasinad) pommitamiseks olid nullilähedased.

Saksa lennuväe vastas seisid Edelarinde õhujõud ja kaks (2. ja 4.) kaugpommituslennuväe korpust, mille koosseisus oli vähemalt **944 pommitajat** (vananenud raskeid TB-3 pommitajaid mitte arvestades) ja **1166 hävitajat** (nende seas **253 uusimat** MiG-3 ja JAK-1 hävitajat). See tähendab, et isegi ainult uusimaid hävitajaid arvestades oli nõukogude õhujõudude ülekaal vaenlase ees pooleteisekordne!

Ja see on alles algus, sest sõjaeelse „Kiievi ESRK vägede mobilisatsiooni ja hargnemise katteplaani“ kohaselt planeeriti mobilisatsiooni 4-ks päevaks paigutada Ukrainasse veel kaheksa lennuväediviisi ning viia üldine lennuväe arvukus lõuna sõjatandril (arvestades ka Lõunarinde lennuväge, luurelennukeid ja ründelennukeid) **6760-ne lennukini**.

Ületada käigult sellist tohutut ülekaalu sakslased ei saanud. Kuidas nad ka ei püüdnud ja kuidas ka ei soodustanud nende tegevust see kaos, mis haaras kogu Edelarinde juhtimis- ja sidesüsteemi. Selle tulemusena ei olnud 5.lennuväekorpusel, kellel tuli oma väga nõrkade jõududega rünnata üle 160 lennuvälja, mis asusid Edelarinde lennuväe käsutuses läänepool Dneprit, lihtsalt jõudu ja vahendeid selleks, et ajada taga ka veel tuhandeid nõukogude tanke, soomusautosid, vedukeid ja kahureid. Seetõttu toimuski Edelarinde mehkorpuste hargnemine ja pealetungirajoonidesse koondumine peaaegu ilma saksa lennuväepoolse vastutegevusega.

Põhjast lõunasse, Polesjst kuni Karpaatideni, oli sündmuste reaalne käik selline:

- **22.MK.** Korpuse staap, 19.tankidiviis (TD) ja 215.motoriseeritud diviis (MD) dislotseerusid enne sõda Rovnos (umbes 150 km piirist idas). Kaotustest sõja esimestel tundidel pole midagi teada. Eesliinil asuv 41.TD asus tunduvalt lääne pool, Vladimir-Volõnski rajoonis (15 km piirist). Nagu me juba märkisime ülalpool, II osas, kandis see diviis kaotusi: „...22. juunil 1941.a kell 4 hommikul tulistati meid vaenlase suurtükkiväe poolt kaugdistsantsilt, diviisi kaotused mobilisatsiooniperioodil olid 10 võitlejat tapetutena...“

- **15.MK.** Ennesõjaaegne dislotseerumisrajoon: Brodõ-Kremenets (100-135 km piirist). Kell 4 h 45 min saadi teade meie riigipiiri ületamise kohta saksa vägede poolt, anti lahinguhäire ja avati pakett Kiievi ESRK staabi direktiiviga. Muide – 15.MK lahingutegevuse aruandes on näidatud ka operatiivplaani kinnitamise kuupäev: 31. mai 1941.a. Korpuse diviisid asusid teele selles direktiivis näidatud koondumispiirkonda. Ainukesed meenutused kaotustest esimesel päeval on 37.TD komandöri ettekandes:

„...22.6.41.a päeva lõpus sattusid diivisi osad koondumisrajoonis esimest korda vaenlase pommitamise alla. Eriti tugevasti pommitati 73.tankipolgu koondumisrajooni, kuna viimane oli koondunud Brodõ lennuvälja lähedale, kuid kaotusi tehnikas polnud. Kuulipildujatulega õhust tapeti kaks inimest...“

- **4.MK.** Ennesõjaaegne dislotseerumisrajoon: Lvov (80 km piirist). See mehkorpus alustas liikumist teistest varem. Juba 20. juunil 1941.a. anti seal lahinguhäire 8.TD-s ja 81.MD-s, samaaegselt kutsuti Lvovist laagrikogunemiselt tagasi nende diviiside õhutõrjediivisjonid, mis said kohe käsu katta maavägede asukohta. Lvovi idaservas dislotseeruv 32.TD aeti häirekorras üles 22. juunil kella kahe paiku ja alustas liikumist linnatänavatel Javorovi maantee suunas. Korpuse mootorrattapolk lahkus oma dislotseerumiskohast veelgi varem, sest juba kell 9 h 45 min astus ta 70 km Lvovist läänes asuva Ljatske linna juures lahingusse Sani jõe ületanud sakslastega. Andmeid kaotuste kohta rännakul pommitamiste läbi ei ole.

- **8.MK.** Ennesõjaaegne dislotseerumisrajoon: Drogobõtš-Strõi (70-100 km piirist). Korpuse komandör D.I.Rjabõšev käskis juba 19. juunil 1941.a viia suurema osa korpuse isikkoosseisust Drogobõtši kasarmutest koondumisrajooni. 20. juunil tangiti Kiievi ESRK staabi korraldusel kõik tankid, ka korrast ära olevad, täielikult kütusega ja laaditi neile täielik lahingukomplekt laskemoona. 22. juunil 1941.a. kell kolm hommikul saabus armeestaabist käsk „olla lahinguvalmis ja oodata käsku“. Kell 10 saabus käsk, mille kohaselt anti korpuses häire ja see liikus päeva lõpuks Sani piirijõe lääne pool Samborit.

22. juuni varahommikul pommitas saksa lennuvägi Drogobõtši, kuid nagu oma memuaarides kirjutab korpuse komissar (korpuse komandöri asetäitja poliitalal, poliitpropaganda osakonna ülem) N.K.Popel, „*korpuse väeosad ei kandnud pommitamisel peaaegu üldse kaotusi*“. Marsi ajal koondumisrajooni sattus üks 7.MD motolaskurpolk vaenlase pommitamise alla ja kaotas 70 inimest tapetutena ja 120 haavatutena. Ja need olid 22. juunil kõige suuremad kaotused isikkoosseisus **KÕIGI** Edelarinde korpuste seas. Saksa lennuväe jõud olid sellel rindelõigul nii väikesed, et juba 24. juunil päeva teisel poolel märkis Popel:

„...*vaenlase lennuvägi ei pööranud enam meile tähelepanu. Lennukid lendasid ükskõiksest üle meie kolonnide, hoides oma pommilaadungit mingite teiste sihtmärkide tarbeks...*“

Loomulikult polnud siin tegu „tähelepanematusena“ (8.MK ületas tankide arvult tervet Wehrmachti 1.tankigruppi), vaid elementaarse lennukite ja pommide vähesusega sakslastel.

Et lugeja saaks ise hinnata, kuivõrd sellise „esimese relvitukstegeva löögiga“ kantud kaotused vähendasid mehkorpuste lahinguvõimet, näitame ära mõne mehkorpuse arvukuse:

22.MK – 24 087

15.MK – 33 935

4.MK – 28 097

8.MK – 31 927 inimest.

Need on 1. juuni 1941.aasta andmed. Arvestades seda, et alates 1941.a. maist käis riigis täie hooga salajane mobilisatsioon, oli 22. juuniks nende mehkorpuste isikkoosseisu arv tõenäoliselt veelgi suurem.

- **16.MK.** Korpus kuulus 12.Armees koosseisu, mis asetses 350 kilomeetri pikkusel rindel Karpaatides Uži mäekurust kuni Moldaavia piirini. Sõja esimestel päevadel oli see üks kõige passiivsematest rindelõikudest, kus vähearvulised ungari väeosad pidasid ainult häirivat tulevahetust, et siduda 12.Armees jõude. Kindral B.Arušanjan, kes oli sel ajal 12.Armees staabiülem, niimoodi kirjutabki: „*22. juunil vastane 12.Armees vastu aktiivselt ei tegutsenud*“. 16.MK diviisidel, mis asusid Stanislav (Ivano-Frankovsk)–Tšernovtš-Kamenets-Podolski rajoonis, toimusid esimesed kokkupõrked vaenlasega alles 23. juuni hommikul.

- **9.MK.** Korpus oli rinde reservis ja dislotseerus sügaval tagalas, Šepetovka-Novograd-Volõnski rajoonis (220-250 km piirist ida pool). 22. juuni 1941.a hommikul, tegutsedes ennesõjaaegsete plaanide järgi, alustas korpus liikumist Rovno-Lutski suunas.

K.K.Rokossovski kirjutab oma mälestustes: „...*saksa lennuvägi ilmus üsna tihti. Enamasti olid need pommitajad, mis lendasid meist üle suurel kõrgusel, imelikul moel ilma hävitajate eskordita*“. Imelikku oli selles vähe. Luftwaffe vähearvulised hävitajad olid seotud õhulahingutega piiriäärsete lennuväljade kohal, peale selle saksa „messerite“ tegevusraadius lihtsalt ei võimaldanud neil tegutseda taevas Šepetovka kohal.

- **19.MK.** Korpus oli rinde reservis ja dislotseerus sügaval tagalas, Žitomir–Berditšev–Kazatini rajoonis (350-380 km piirist). Vastane teda esimesel päeval ei häirinud. Käsk Rovno rajooni liikumiseks saabus alles 22. juuni 1941.a õhtul kell 18. Marsi sooritamise ajal sattusid 40.TD kolonnid lääne pool Novograd-Volõnskit „*korduvalt vaenlase õhurünnaku alla, mille tagajärjel said kaks inimest surma ja neli haavata*“. Edasi räägitakse 19.MK 40.TD lahingutegevuse aruandes, et 24-25. juunil „*püüdis vastane korduvalt õhulöökidega peatada diviisi väeosade liikumist Klevani rajooni... Pommitamiste tagajärjel diviis kaotusi ei kandnud...*“ Ka 43.TD ei kandnud (diviisikomandöri lahingutegevuse aruande järgi) liikumisel Rovno juurde mingeid kaotusi vaenlase õhurünnakute läbi.

Ja see ongi kõik, mis tegelikult juhtus. Selline oli reaalne „saksa lennuväe ootamatu relvitukstegeva löögi“ tagajärg.

Siinkohal peab autor vajalikuks vabandada selle intonatsiooni eest, millega on see peatükk kirjutatud. Muidugi olid nende punaarmee laste perede jaoks, kuhu tulid esimesed surmateated, need ohvrid suurimaks tragöödiaks nende elus, aga mitte „üksikuteks kaotusteks“. Kuid sõjaajalugu kirjutatakse omas, spetsiifilises keeles. Ja selles keeles saab esimese sõjapäeva tulemusi märkida vaid ühtmoodi: mehkorpused jõudsid neile ettenähtud koondumisrajoonidesse, **kandes seejuures tühiselt väikesed kaotusi vaenlase lennuväe läbi.**

Mingit „esimest relvitukstegevat lööki“ ei saanud olla ja realselt ei olnudki.

Kirjutades kokku terved mäed paberit selle kohta, mida ei olnud ja ei saanudki olla, hakkasid nõukogude „ajaloolased“ kokku kuhjama teist mäge paberit selle eitamisega, mis tegelikult sündis. Jutt käib sellisest tähtsast sõja ettevalmistamise tegurist nagu **mobilisatsioon**.

Eranditult kõikides nendes raamatutes on õhkamisi a'la „ajalugu jättis meile vähe aega“, et meie armee „ei saanud kuidagi lahinguvalmis olla enne 1942. aastat“, aga senini tuli meil kokkupõrke algust Saksamaaga iga hinna eest venitada, venitada ja veel kord venitada...

Mida venitada? Kuhu? Ja milleks?

Mida kujutab endast „sõjaks täielik valmisolek“, ei suuda autor isegi ette kujutada. Ja seda enam pole ta suuteline mõistma – kui palju aastaid või sajandeid on vaja selle mõistatusliku „täieliku valmisoleku“ saavutamiseks? Hoopis teine asi on mobilisatsioon. See on täiesti konkreetsete ettevõtmiste loetelu, mida nimepidi loetletud isikud peavad täitma päevade ja tundide täpsusega kindlaksmääratud tähtajaks. Et hoiduda edastistest diletantlikest seletustest, toome kohe ära pika tsitaadi kindral Vladimirski (kes teadis oma ametikoha tõttu mobilisatsioonist peaaegu kõike, kuna sel ajal oli ta 5. Armee staabi operatiivosakonna ülemas asetäitja) monograafiast (olulised kohad on autori poolt rõhutatud):

„...Kõikide laskurväeosade mobilisatsiooniplaanid olid välja töötatud. Neid kontrolliti süstemaatiliselt kõrgemate staapide poolt, täiendati ja parandati. Rahvamajanduse ressurssidest mehhaniseeritud transpordivahendite, hobuste ja voorivarustuse väeosade juurde kinnitamine oli suures osas lõpetatud...

Laskurelvastusega olid diviisid täielikult kindlustatud, välja arvatud mõned eriliigid (PPD automaadid, suurekalibrilised kuulipildujad)...

Suurtükirelvastusega olid laskurdiviisid peaaegu täielikult kindlustatud, välja arvatud 37-mm õhuhõrjekahurid, mida oli vaid 50 % ettenähtust. Korpuste suurtükiväeosad olid materjalosaga komplekteeritud 82 % ulatuses...

Laskurdiviiside varustatus mehhaniseeritud transpordiga oli 40-50 %. Puuduolevad autod ja traktorid planeeriti täiendada Ukraina lääneosade rahvamajanduse ressurssidest...

Alates 20. maist 1941. a. kutsuti kogu reservi rea- ja seersandikoosseis 45-päevastele õppekogunemistele laskurdiviisides. See võimaldas viia kõikide laskurdiviiside isikkoosseisu arvukuse 12-12,5 tuhande inimeseni ehk **85-90 %-ni sõjaajal ettenähtud koosseisust**...“

Kas te mäletate, austatud lugeja, kui mitu tuhat korda meile valetati selle kohta, et „Punaarmee diviisid olid rahuaja koosseisus ja seetõttu olid nad 22. juunil kaks korda väiksemad saksa diviisidest“? Kas mäletate, kuidas meie suur Võidu Marssal (s.o. Žukov . – Tõlkija märkus) mõtiskles oma mälestustes sellest, et „sõja algul olid läänepoolsetes sõjaväeringkondades 19 diviisi komplekteeritud 5-6 tuhande inimesega, aga 144 diviisi 8-9 tuhande inimesega“?

Faktiliselt oli aga monograafia „1941. aasta – õppetunnid ja järeldused“ andmetel piiriäärsete sõjaväeringkondade 103-s laskurdiviisis: „25-s diviisis – kuni 14 tuhat inimest, 72-s diviisis – kuni 12 tuhat inimest, 6-s diviisis – kuni 11 tuhat inimest“.

Pöördume aga tagasi Vladimirski raamatu juurde:

„...Mobilisatsiooniplaanidega ettenähtud väeosade mobiliseerimise kord oli suuremalt jaolt selline.

Iga väeosa jagunes kaheks mobilisatsiooniešeloniks. Esimese mobilisatsiooniešeloni koosseisu lülitati 80-85 % väeosa kaadrikoosseisust... Esimese ešeloni lahinguülesande täitmise valmisoleku tähtajaks **oli 6 tundi**.

Teine mobilisatsiooniešelon koosnes 15-20 %-st kaadrikoosseisust ja kogu mobilisatsiooniga reservist saabuvast ettenähtud täiendusest. Valmisoleku tähtajaks määrati teisele ešelonile: piirivööndis paiknevatele väeosadele, aga ka õhutõrje ja õhujõudude väeosadele – **mitte hiljem esimesest mobilisatsioonipäevast, kõikidele ülejäänutele aga – veel ööpäev hiljem**.

Kõikidele väeosadele ja –koondistele määrati õhuvaatluse eest varjatud mobiliseerimisrajoonid väljaspool dislotseerumispunkte, samuti määrati kindlaks väeosade nendesse rajoonidesse liikumise kord ja nende katmine mobilisatsiooni ajal.

Ringkonna ja armeede komisjonide, mis kontrollisid laskurväeosade ja –koondiste valmisolekut mobilisatsiooniks 1941. aasta mais-juunis, järelduste kohaselt tunnistati kõik laskurkoondised ja –väeosad **ettenähtud tähtajaga mobilisatsiooniks valmisolevateks**...“

Tõmbame nüüd hinge ja mõtleme loetu üle.

Traditsiooniline versioon oli selline: Punaarmeel oli vaja veel vähemalt aasta, et sõjaks valmis olla. Sakslased ei hakanud rüütellikult ootama ja tungisid „sõjaks mitteettevalmistunud armeele“ kallale.

Veidi tõepärasemas versioonis kõlas see muinasjutt niimoodi: mobilisatsiooni täielikuks lõpetamiseks oli vaja veel kaks-kolm nädalat, kuid Wehrmacht kiire liikumine riigi sügavusse tegi mobilisatsiooni võimatuks. Ja see oligi põhjuseks...

Aga tegelikult oli varjatud mobilisatsioon juba praktiliselt **LÖPPENUD**. Laskurdiviiside (mis moodustasid selle aja armeede tuumiku ja kandsid peamist osa kaitses!) mobiliseerimine oli juba praktiliselt lõpuni viidud ja nende täielikku lahinguvalmidusse viimise tähtajad polnud enam isegi mitte päevades, vaid **TUNDIDES**. Väikene „lisa“ teise strateegilise ešeloni näol oleks saavutanud täieliku lahinguvalmiduse ainult ühe-kahe päevaga. Mis moel siis sakslaste kurikuulus „ootamatu kallaletung“ jättis Punaarmee ilma nendest loetletud tundidest? Kas siis Nõukogude Liit oli mõõtnud Luksemburgi või Taani suurune, mille Wehrmacht hõivas ühe päevaga? On tähtis märkida ka seda, et enne sõda polnud nõukogude väejuhatusel mingeid kahtlusi vägede järelkomplekteerimise ja täielikku lahinguvalmidusse viimise tähtaegade realistlikkuses. Peamine laskur- ja suurtükirelvastus oli juba väeosades olemas.

Aga Vladimirski poolt meenutatud „40-50 %-line varustatus mehhaniseeritud transpordiga“ tähendas lihtsamasse keelde tõlgituna 250 igat tüüpi autot ja poolsadat traktorit ühes laskur-(s.t. jalaväe!)diviisis. Asi on selles, et needsamad stalinlike Suureks Sõjaks ettevalmistamise plaanide „ettenähtud koosseisud“ olid tohtu suured! Näiteks planeeriti, et Punaarmee laskurdiviisi koosseisus olevas haubitsapolgus peab olema kaks traktorit (võimsad diiselmootoriga „Komintern“ ja „Vorošilovets“) ühe haubitsa kohta (!), 37 raadiojaama (seal hulgas kaks suure tegevusraadiusega, mis asetsesid spetsveoautol), 90 veo- ja 3 sõiduautot. Sama laskurdiviisi üksikus tankitõrjedivisjonis pidi plaani kohaselt olema 18-ne 45-mm tankitõrjekahuri kohta 24 veoautot ja 21 roomikvedukit - soomustatud „Komsomoletsid“, mis ehitati kergetanki T-38 baasil. Need olid relvastatud kuulipildujaga ning vastasid üldiselt saksa tanketi Pz-I, mida kõik nõukogude ajaloolased pidevalt liigitasid saksa „tankide“ sekka, lahinguvõimele. 1941. juuliks oli toodetud ja vägedesse antud 7780 sellist „Komsomoletsit“.

Palju hullem seis oli mehhaniseeritud korpuste mobilisatsioonivalmidusega. See on ka arusaadav. Esiteks nõuab mehkorpust juba oma nimetuse poolest suurt arvu „mehhanisme“, sealhulgas autosid ja traktoreid (roomikvedukeid), millest suur osa pidi plaani kohaselt töötama rahvamajanduses kuni avaliku mobilisatsiooni väljakuulutamiseni. Teiseks ületas stalinlik gigantomaania, mille tagajärjel hakati ühekorraga formeerima 29-t mehkorpust (1000 tanki igaihes), riigi reaalsed majanduslikud võimalused.

Tunnistame selle kõik tõeks, kuid ärme hakkame siiski järeldustega kiirustama. Uurime kõigepealt konkreetseid fakte, mis on ära toodud sellesamas Vladimirski monograafias:

„22., 9. ja 19. mehkorpused formeeriti 1941.a. aprillis endiste tankibrigaadide baasil ja sõja alguses olid veel organiseerimisstaadiumis... Neis oli küllaltki suur reakoosseisu võitlejate arv (tankidiviisis – 9 tuhat inimest või 80 %, motoriseeritud diviisis 10,2 tuhat inimest ehk 90 % ettenähtud sõjaaja koosseisust), kuid suur puudus juhtiv- ja seersandikoosseisust (40-50 %)... Eriti halb oli seis vägede komplekteerimisel tankikomandöridega ja tankiüksuste komandöridega, samuti ka tankijuhtide ja teiste spetsialistidega...“

Kuid ei maksa siiski unustada, millistest korpustest Vladimirski kirjutab. Nõukogude tankivägede juhatuse ennesõjaajaks plaanis polnud 19.MK isegi 19 „lahingu“ mehkorpuse nimekirjas ja seda formeeriti vähendatud koosseisus. Aga 22.MK ja 9.MK pidid lõpetama formeerimise alles 1942. aastal. Nende mehkorpuste mittekomplekteeritus tankistidega „tasakaalustati“ täiesti sellega, et neis polnud ettenähtud koguses tanke. Näiteks oli 22.MK-s 712 tanki (69 %), 9.MK-s – 316 tanki (31 %), 19.MK-s – 453 tanki (44 %).

Pealegi selgub kõik võrdluses. Wehrmacht, mille koosseisu hakati alates 1940. aasta sügisest palavikuliselt kasvatama, kannatas samade probleemide all:

„...kaadriohvitserid moodustavad tanki- ja motoriseeritud diviisides 50 % juhtivkoosseisust, jalaväediviisides – 35-st kuni 10 %-ni. Ülejäänud on reservistid, kelle professionaalne ettevalmistus oli tunduvalt kehvem...“ Kurikuulus „kaheaastane kaasaegse sõjapidamise kogemus“ eksisteeris ainult nõukogude propagandistide kirjutistes. Wehrmachti 1.TG viiest tankidiviisist ei osalenud Poola kampaanias mitte ükski, Prantsusmaale sissetungis – ainult kaks (9.TD ja 11.TD). 14.TD jõudis enne „Barbarossa“ algust sõdida ühe nädala Jugoslaavias, aga 13.TD ja 16.TD (mis loodi 1940.a. oktoobris jalaväediviiside baasil) ei osalenud enne 22. juunit 1941.a mitte üheski sõjalises operatsioonis.

Pöördume nüüd uuesti Vladimirski raamatu juurde, et teada saada, kuidas olid lood motoriseeritud vägede tehnika ja relvastusega:

„...Laskurelvastusega (peale vintpüsside ja karabiinide) olid tanki- ja motoriseeritud diviisid relvastatud: käsikuulipildujatega – 50 %, automaatidega – kuni 40 % (nõukogude ajalookirjanduse traditsioonidele ustavaks jäänud kindral ei julgegi otse välja öelda, et **peamiste laskurelvadega** – vintpüsside ja karabiinidega – olid väed täielikult varustatud. – M.S).

Suurtükiväe materjalosaga olid tanki- ja motoriseeritud väeosad varustatud:

76-mm kahuritega – 70 %, 122-mm haubitsatega – keskmiselt 87 %, 152 –mm haubitsatega – 33-st kuni 66 %-ni, 37-mm õhutõrjekahuritega – 33-st kuni 50 %-ni.

Ka mehhaniseeritud transpordiga polnud tanki- ja motoriseeritud diviisid täielikult komplekteeritud. Autosid oli 22-38 %, traktoreid – 20-40 %. Haubitsapolkudes ei jätkunud roomikvedukeid, mis vähendas nende manööverdusvõimet...“

Konkreetses arvudes nägi see välja niimoodi. 22.MK-s oli ettenähtud 5265-st autost olemas 1382 (27 % ettenähtust), traktoreid – 129 tk (37 %). 19.MK-s oli kokku 927 autot ja 67 traktorit, 9.MK-s – 1027 autot ja 114 traktorit. Situatsioon löögikorpustes 4.MK, 8.MK ja 15.MK-s, mille formeerimine algas palju varem, oli tunduvalt parem.

Näiteks olid 15.MK diviisid enne sõda komplekteeritud reakoosseisuga 94-100 %, noorema juhtivkoosseisuga 45-75 %, vanema juhtivkoosseisuga 50-87 %, kusjuures juhtivkoosseisu puudujääk tuli peamiselt poliitöötajate ja administratiiv-majandusala personalilt arvelt.

8.MK oli juba enne „suure õppekogunemise“ sildi all läbiviidud reservkoosseisu tegevteenistusse kutsumist komplekteeritud isikkoosseisuga 89 % ulatuses, tema suurtükiväepolkude relvastuses oli 88 kahurit ja haubitsat (66 % ettenähtust), 45-mm tankitõrjekahureid oli isegi „normist“ rohkem (49 tükki 36 asemel). Korpuses oli 3237 autot ja 359 traktorit (7 ühikut üle normi!).

Sellest hoolimata oli probleemid mehhaniseeritud transpordivahenditega üldised. Isegi kõige paremini varustatud 15.MK 10.tankidiviisis oli ainult 64 autotsisterni 139-st ettenähtust, 800 veoautot 918-st ettenähtust, kusjuures suurema osa neist moodustasid „polutorkad“ GAZ-AA, mille väikese kandejõu tõttu jättis diviis esialgsesse dislotseerumiskohta maha 450 tonni erinevat varustust. Ja see oli üks ringkonna vanemaid tankidiviise. Teistes diviisides ja polkudes (eriti motolaskurpolkudes) oli olukord autotranspordiga veelgi hullem.

Näiteks oli „eesrindliku“ 4.MK 32.tankidiviisis kõigest 417 erinevat tüüpi autot, 15.MK 212.MD koosseisus „oli peaaegu täiskomplekt isikkoosseisu punaarmeele, kuid puudusid täielikult autod isikkoosseisu vedamiseks ja diviis ei suutnud kindlustada endale ka laskemoona, kütuse ja toiduainete juurdevedu...“ 15.MK 37.TD suurtükiväepolgu relvastuses oli 16 haubitsat kaliibriga 122-mm ja 152-mm ning ainult 5 traktorit nende vedamiseks. Aga need kaalusid vastavalt 2,5 ja 4 tonni ning seega oli neid võimatu ka kätega lahinguväljale veeretada. Sama 37.TD motolaskurpolk oli „täielikult autotranspordiga komplekteerimata, dislotseerus diviisist 150 km kaugusel ja seega ei saanud lahingutegevuse alguses diviisiga koos tegutseda“.

Nende faktide (ja ka kõigi teiste) hindamisel tuleb asjale rahulikult läheneda ja järeldustega mitte kiirustada. Vaevalt me saame nõustuda nende autoritega, kes väidavad, et „niinimetatud mehkorpused kujutasid endast tegelikult tavalist jalaväge koos tankidest tugevdusega“. Isegi teise ešeloni mehkorpuste (9.MK ja 19.MK) koosseisus oli tuhatkond autot. Kas saab siis neid nimetada „tavaliseks jalaväeks“?

Ja kas ülalnimetatud 37.TD haubitsapolk oli tõesti nii väljapääsmatus olukorras? Diviis oli lahingukorras 239 tanki BT ja 32 T-34. Igauhte neist sai ajutiselt kasutada roomikvedukina ning pealegi veel vedukina, mis oli palju võimsam ja kiirem tolaagsetest traktoritest.

Kuid loomulikult oli ilma rahvamajandusest autosid ja traktoreid mobiliseerimata ja mehkorpuste komplekteerimist transpordiga lõpule viimata nende lahinguvõime tunduvalt madalam. Ühtne sõjamehhanism lagunes väheefektiivseteks eraldiseisvateks elementideks: jalavägi ilma tankideta ja tankid ilma jalaväeta, mis suudaks nende edu kindlustada.

Samasugune situatsioon – üheaegselt traagiline ja absurdne – kujunes ka mõnedes suurtükiväeosades. Enne sõda viidi diviiside ja korpuste haubitsapolgud hobuveolt üle mehhaniseeritud veole (traktoritele). Täielikult mehhaniseeritud („...mitte ühtegi hobust, ainult mootorid...“, - kirjutab oma memuaarides Moskalenko) pidid olema ka kõik tankitõrje suurtükibrigaadid. Tundub, et siin oli Punaarmee selge ülekaal Wehrmachti ees, kes asus Idasõjakäigule 750 tuhande hobuse suuruse tabuuniga.

Ent kui sõda algas, siis olid saksa hobused kohapeal olemas, aga Punaarmeele ettenähtud rahvamajanduses olevate autode ja traktoritega hakkas toimuma midagi mõistusevastast.

Ühelt poolt oli neid väga ja väga palju. Juba 1941. aasta veebruaris oli Punaarmees 34 tuhat traktorit (roomikvedukit). Samuti ka 214 tuhat autot ja 11454 mootorratast. 23. juunil 1941.a. algas mobilisatsioon ning tehnikat sai veelgi rohkem. Monograafias „1941. aasta – õppetunnid ja järeldused“ tuuakse järgmised andmed:

„...1. juuliks olid mobilisatsiooniga ettenähtud ressursid põhiliselt kätte saadud... rahvamajandusest anti armeesse 234 tuhat autot ja üle 31,5 tuhande traktori... mobilisatsiooni tulemusena saadi vägede komplekteerimiseks: veo- ja spetsautosid – 82 %, roomiktraktoreid – 80 % mobilisatsiooniplaaniga ettenähtud kogusest...“

Aga nüüd tõlgime need „protsendid mobilisatsiooniplaanist“ rohkem arusaadavasse vormi.

Mehkorpuse koosseisus oli ette nähtud 352 traktorit. See tähendab, et kõigi kahekümne läänepoolsetes SRK-des paiknenud mehkorpuse täielikuks komplekteerimiseks oleks vaja läinud kõigest **7000 traktorit**. Pealegi ei vajanud osa korpusi, mis alles alustasid formeerimist, kolmesadat vedukit – neil lihtsalt polnud veel midagi vedada.

Teine grupp esmajärjekorras vedukite saajaid – need olid ülemjuhatuse reservi tankitõrje suurtüki-brigaadid (TTSB). Kogu Punaarmee oli neid täpselt kümme. Igähes neist pidi eeskirjade kohaselt olema 120 erineva kaliibriga tankitõrjekahurit. Kokku seega veel **1200 traktorit**, et täielikult komplekteerida kõik 10 brigaadi. Ja ka see arv on tunduvalt liialdatud, sest paljud brigaadid alles alustasid formeerimist ja neis ei olnud 1941.a juunis veel kõiki ettenähtud kahureid.

Ning lõpuks sõja peamine vaevanägija – jalavägi. Igas 155-s laskurdiviisis, mis asetsesid NSVL lääneosas (kaasa arvatud ka sügavas tagalas Volga taga ja Arhangelskis ringkonnas olevad), oli haubitsapolk, milles oli eeskirjade kohaselt 36 haubitsat kaliibriga 122 ja 152 mm ning 72 traktorit nende vedamiseks. See teeb veel **11160 traktorit**.

Seega oli armee esmane vajadus traktorites/vedukites $7000 + 1200 + 11160 = 19360$ **traktorit**. Ja seda veel väga „heldete“ normide kohaselt, mis nägid enamuses ette kahekordse varu tehnikas. Isegi veel enne avaliku mobilisatsiooni algust oli armees juba olemas **POOLTEIST KORDA** rohkem traktoreid! Sõja esimese nädalaga mobiliseeritud traktorid suurendasid üldist parki veel kaks korda. Ja seejuures ei jätkunud isegi esimese strateegilise ešeloni diviisides suurtükivedukeid! Kas see siis oligi see kiidetud „stalinlik kord“?

Samasugune „rõõmustav“ olukord kujunes ka armee varustamisel autotranspordiga. Kogu Punaarmee oli sõja alguseks veidi üle 300 diviisi (täpset arvu on võimatu öelda, kuna diviiside arv kasvas pidevalt).

22. juuni 1941.a seisuga oli armees juba olemas 273 tuhat igat tüüpi autot. 1. juuliks anti armeesse rahvamajandusest veel 234 tuhat autot. Kokku: **507 tuhat autot ehk 1700 autot ühe diviisi kohta!**

Tasub märkimist, et „täielikult mehhaniseeritud Wehrmachtis“ (nõukogude propagandistide väidete kohaselt) oli **täpselt sama palju** (500 tuhat) ratasmasinaid, kusjuures üle 106 tuhande neist langes meie teedel 1941. aasta lõpuks täielikult rivist välja.

Siinkohal oleks meil õige aeg rõõmustada stalinliku industrialiseerimise suurte saavutuste üle, kuid tegelikkus oli palju kurvem ning rõõmustada polnud eriti millegi üle. Avame nõukogude korpuste ja diviiside komandöride ettekanded ja praktiliselt igähes neist võime lugeda: „*Mobilisatsiooniplaanis ettenähtud materjalosa ei jõudnud kohale*“. Kuidas? Kuhu siis kadusid needsamad „234 tuhat autot ja üle 31,5 tuhande traktori“???

Rokossovski (neil päevil 9.MK komandör) kirjutab, et motoriseeritud laskurpolkude isikkoosseis, kellel polnud sõja alguses ei hobuseid ega autosid, pidi miinipildujaid, käsi- ja raskekuulipildujaid ning laskemoona sõna otseses mõttes oma turjal kandma, mille tulemusena nad „*jäid täiesti jõuetuks ja kaotasid igasuguse lahinguvõime*“. Kuidas siis juhtus nii, et **mehhaniseeritud** korpuse diviisidele ei jagunud ei 1700 ega isegi 170 autot?

Siin on 15.MK 10.TD komandöri ettekanne:

„...mobilisatsiooniplaaniga ettenähtud masinaid rahvamajandusest pidi M-2 (mobilisatsiooni teine päev. – M.S) õhtuks kohal olema: GAZ-AA – 188 tk, ZIS-5 – 194 tk. Mitte ühtegi neist masinatest diviis ei saanud, ei M-2 õhtuks ega hiljem...“

„2.TTSB komandöri polkovnik M.I.Nedelinilt tuli ettekanne, et ta pole veel saanud traktoreid rahvamajandusest ja saab piiri juurde viia ainult ühe divisjoni“ – need read on Bagramjani mälestustest.

Ei, sugugi mitte juhuslikult ei saanud Nedelinist tulevikus NSVL Strateegiliste Raketivägede juhataja: ta suutis sellises üleüldise kaose olukorras siiski viia piiri äärde terve suurtükidivisjoni (12 tankitõrjekahurit). Aga vaat 5.TTSB (nagu kirjutab Vladimirski) seisis veel 29. juunil (s.o seitse päeva pärast sõja algust) „suurtükivedukite puudumise tõttu Novograd-Volõnskis“ (250 km piirist idas. – M.S).

Täpselt samasugune oli ka kõikide ülejäänud TTSB-dega kõikidel rinnetel. Mitte ükski brigaad – peale Moskalenko 1.TTSB – ei täitnud oma ülesannet vaenlase tankidega võitlemisel ja kõik nõukogude ajaloolased nimetavad oma raamatutes ühel häälel ühe ja sama põhjuse – mehhaniseeritud vedukite puudumise. Kuidas siis nii? Kuhu siis kõik see tehnika kadus – nii see, mis 22. juunil juba oli tegevarmees ning see, mis mobiliseeriti sõja esimestel päevadel?

Mõni lugeja arvab, et äkki oli siin tegemist üksikute erandlike puudustega? Kahjuks mitte, siin on üldistatud pilt:

„...äärmiselt halvasti oli organiseeritud mobiliseeritud transpordivahendite kohaletoometamine...“

Kogumispunktidesse kuhjusid tuhanded autod ja traktorid, mis vajasid remonti. Oli juhuseid, kus autod saabusid kogumispunktidesse ilma kütuseta või ei saanud kütusepuudusel üldse... Näiteks ei õnnestunud

Moskva SRK-st (s.o keskusel, pealinna ringkonnast! – M.S) saata Lääne ESRK-sse autosid omal käigul, mobilisatsiooni kolmandaks päevaks oli ära saadetud ainult veerand autodest... kiirustamise tõttu laaditi autotransport sageli ešelonidesse ja saadeti rindele ilma autojuhtide ja kiitusega... 1320 ešeloni (50347 vagunit) autodega seisis raudteedel...“

Kiirustati tõesti väga. 6. juulil 1941.a kandis seltsimees Tutuškin (Kaitse RK 3.valitsuse (vastuluure) ülema asetäitja seltsimees Stalinile ette:

„...Sõjaväeliikluse Valitsuses ei tehtud 1. juulini sõjaväevõtteid... kümnete transportide kohta puuduvad andmed nende asukohast... ešelon 19.Armees staabi ja 25.laskurkorpuse juhatusel saadeti Rudnja jaama (Vitebski ja Smolenski vahel. – M.S) asemel Gomeli jaama. Selle süüdlased jäid karistamata...

...26. juunil veeti kahte ešeloni Kirovi tehase tankidega (uusimad rasked KV-d. – M.S) mitu päeva kolmnurgas Vitebsk – Orša – Smolensk siia-sinna... Valitsusel puuduvad andmed nende ešelonide praeguse asukoha kohta...

...27. juunil laaditi Edelarindele ettenähtud 47 ešeloni mototranspordiga, mida rinne hädasti vajab, maha Poltaava jaamas (s.o sadasid kilomeetreid sihtkohast eemal. – M.S)...

...Edelarindele saadetud 100 tuhat miini ei jõudnud sihtkohta ning Valitsus ei tea nende praegust asukohta...“

Seltsimees Tutuškin ei räägi meile midagi sellise „Browni liikumise“ põhjustest. Kindral Vladimirski nimetab neist mõnda:

„...26. juuni õhtul kuulas 5.Armees juhtkond mobilisatsiooniosakonna ülema polkovnik Štšerbakovi ja armees staabiülema asetäitja tagala alal polkovnik Fedortšenko ettekannet vägede mobiliseerimise käigust ja 5.Armees tagalaorganite olukorrast. Tehti kindlaks, et vägede ja armees tagala mobilisatsioon, mis pidi mobilisatsiooniplaani kohaselt olema lõppenud 25. juunil kell 24.00 s.o sõja kolmandal päeval, oli praktiliselt nurjunud...

Peamine reservväelaste mass – suuremalt jaolt Ukraina lääneosa elanikud – kas ei jõudnud väeosadesse ilmuda või hoidusid mobilisatsioonist kõrvale. Ainult 15.laskurkorpuse väeosadel, mille võõndis vaenlase pealetung oli aeglane, õnnestus osaliselt täiendada vägesid lähemalasuvatest rajoonidest pärit reservväelaste ja hobustega...“

Sellist ootamatut ja hämmastavat tulemust seletab Vladimirski „vaenlase ootamatu kallaletungi psühholoogilise mõjuga kohalikule elanikkonnale, rindejoone kiire edasiliikumise ja ita ja vaenlase agentuuri (s.o. bandeeralaste) õnnestustegevusega meie territooriumil“.

Kuid see pole veel kõik:

„...idapoolsetest oblastitest armeesse kutsutud juhtiv- ja tehniline koosseis, mehhaniseeritud transport ja autojuhid ei jõudnud samuti armeesse (!!! – M.S)...“ Vaat seda informatsiooni ei kommenteerinud Vladimirski juba mingil moel...

Rõhutame veelkord peamist. **Punaarmee polnud hoopiski relvitu.** Varjatud sõjaeelse mobilisatsiooni käigus sai ta juba suure koguse (tunduvalt rohkem kui oli vaenlase vägedes) inimesi, suurtükke, tanke, traktoreid ja autosid. **Plaanipärase JÄRELkomplekteerimise ebaõnnestumine vähendas küll tema võitlusvõimet, kuid ei viinud seda hoopiski mitte nulli.**

Kuid sellest hoolimata oli esimene matusekell juba kõlanud. Kiidetud „stalinlik kord“ muutus juba esimesel kokkupõrkel tõelise, relvastatud vaenlasega enneolematuks kaoseks, bardakiks ja anarhiaks. Teoorias ühtne armeemehhanism hakkas lagunema üksikuteks „hammasratasteks“ juba enne, kui kõlasid esimesed paugud piiril.